

**ЗАСТОСУВАННЯ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ**

Дацко О.І., к.е.н., викладач кафедри менеджмент мистецтва Львівської національної академії мистецтв

Одним із пріоритетів забезпечення сталого розвитку сьогодні є формування конкурентоспроможності не лише країн, але і регіонів. Глобалізаційні процеси стимулювали вихід на міжнародну арену регіонів, міст, і навіть базових адміністративних одиниць найнижчого рівня. Відповідно регіон стає суб'єктом конкурентної боротьби на різних рівнях: локальному, регіональному, державному, міжнародному, що актуалізує питання забезпечення регіональної конкурентоспроможності. Це зумовило появу нового поняття – «глокальність», яке характеризує специфіку регіонального розвитку в умовах глобалізації і є результатом суперечливої взаємодії глобалізації та регіоналізації, синтезом глобальних та локальних процесів розвитку як окремого територіального утворення, держави та світового господарства [1]. Глобалізація стимулює зростання ефективності глобальних комунікаційних систем, мобільності, що сприяє зменшенню впливу географічного розташування регіону на його бізнес-активність та привабливість для інвесторів, активізації руху капіталу на рівні окремих територій, позиціонуванню регіону як окремого суб'єкта конкурентної боротьби [2]. Як зазначає І.Гладій та В.Чужиков, виникнення терміну «новий регіоналізм» передбачає, що саме регіони стають ключовими центрами конкуренції та можуть характеризуватися високим конкурентним статусом, внаслідок чого посилюється регіональна співпраця як всередині окремих держав, так і транскордонних територій, що сприяє формуванню спільних конкурентних переваг, стратегій і програм розвитку, [3; 4, С.25]. Н.Мікула, А.Мокій та ін. у своїх дослідженнях вказують, що для багатьох регіонів України така співпраця є необхідною для більш ефективного використання наявного ресурсного потенціалу з метою стимулювання сталого зростання, зокрема за рахунок впровадження моделей регіонально-секторальної інтеграції, створення регіональних об'єднань по типу єврорегіонів та інших [5; 6, С252-254].

Структурні зміни економіки найбільш виражено проявляються на рівні регіонів, які першими «реагують» на будь які реформи. А тому необхідною є побудова збалансованих індивідуальних моделей забезпечення регіональної конкурентоспроможності, що визначали стратегічну мету, а також ураховували б специфіку територій.

© Дацко О.І., 2011

1. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення [Текст] : збірник офіційних документів / Ред. З.С. Варналій. - К. : Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2004. - 521 с. - (Регіональний розвиток ; вип.6). - ISBN 966-554-076-9
2. Брикова І.В. Репозиціонування національних регіонів в системі глобальних конкурентних відносин / І.В.Брикова [Електронний ресурс].– Режим доступу – http://www.kneu.kiev.ua/data/upload/publication/main/ua/124/nac_regioni.doc
3. Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України [Текст] : політико-економічний журнал Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства фінансів України та Національної академії наук України. -К. : Преса України . - ISSN 0131-775X. - С.45-51.
4. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика. Історія та сучасна методологія [Текст] : монографія / Віктор Іванович.Чужиков ; Держ. вищ. навч. заклад "Київськ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2008. - 265 с. - ISBN 978-966-483-123-6 : 35.03 грн
5. Мокій А.І. Передумови реалізації регіонально-секторальної моделі інтеграції України в ЄС / А.І. Мокій, Н.Ю.Федоришин // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. праць. Вип. 12 (за заг. ред. Єханурова Ю.І., Шегди А.В.). - К.: Видавн.-поліграф. центр „Київський університет”, 2007. - С. 144-153.
6. Мікула Н.А. Транскордонні аспекти формування конкурентоспроможності прикордонних територій / Н.А.Мікула, І.Р Тимечко. // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов / Учредители: Донецкий национальный университет, Национальный институт стратегических исследований (Региональный филиал в городе Донецке), Центр экономического образования и консалтинга «Внешконсалт»; гл.редактор – Ю.В.Макогон. – Донецк: ДонНУ, 2009. – 1528 с. – ISSN 1991-3524. – С. 31-35.

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Тому метою статті є окреслити важливу роль та необхідність застосування ціннісного підходу при формуванні стратегічного бачення регіонального розвитку.

Завданнями статті є :

- окреслити тенденції щодо оцінки регіональної конкурентоспроможності у світових масштабах:

- оцінити тенденції глобальної конкурентоспроможності регіонів України;
- визначити основні засади формування конкурентних переваг регіону;
- охарактеризувати напрями використання ціннісного підходу для забезпечення збалансованої основи регіональної конкурентоспроможності.

Основне завдання ініційованих владою інституційних та структурних реформ - забезпечити належну основу розвитку суспільства. Однак впродовж двадцяти років української незалежності реалізовані трансформації соціально-економічної, політичної сфери не дають очікуваних результатів. Недосконала політика впровадження реформ впродовж останніх років зумовила зниження рівня конкурентоспроможності держави за оцінками експертів Світового економічного форуму з 69 позиції у світовому рейтингу у 2005 до 89 місця у 2009 році (рис. 3).

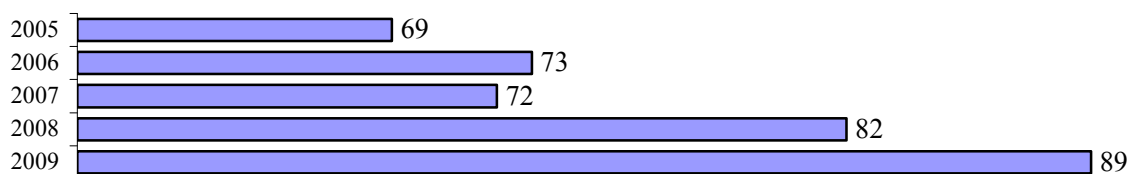

Рис. 3. Позиція України в глобальному рейтингу конкурентоспроможності країн за 2005-2009 роки. Джерело: <http://www.feg.org.ua>

Свідченням того, що важливість конкурентоспроможності регіонів зростає є активізація процесів формування і розвитку регіональних політик провідних держав, розробка методик оцінки конкурентоспроможності територій. У 2005 р. експертами Міжнародного інституту менеджменту в Лозанні до щорічного «Звіту про конкурентоспроможності країн світу» було внесено 9 регіонів (Баварію, Каталонію, Іль-де-Франс, Ломбардію, Шотландію, Махараштру, Рон-Альп, Сан-Паоло, Че Янг). Зазначимо, що більшість перерахованих регіонів мали вищу конкурентоспроможність, ніж країни, які вони репрезентують. Відтоді для більшості країн оцінюється не лише конкурентоспроможність націй, але і окремих територій. Для низки регіонів України у 2008 та 2009 роках були також визначені відповідні рейтинги (рис. 4), і доводиться констатувати, що для багатьох областей вони за рік значно знизилися: для Вінницької області з 82 позиції до 111; для Сумської – з 73 до 106; Закарпатської – з 57 до 67; Полтавської – з 78 до 87; Хмельницької – з 69 до 89.

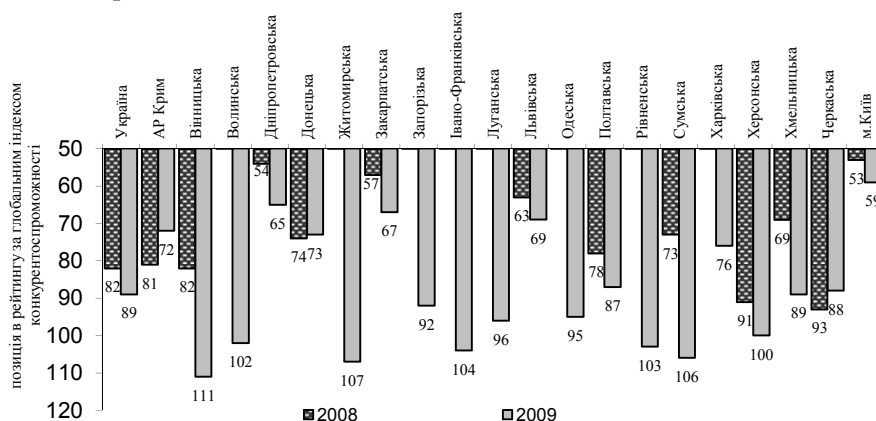

Рис. 4. Динаміка рейтингу конкурентоспроможності окремих регіонів України у 2008-2009 рр. за оцінками експертів Світового економічного форуму. Складено за: [7-8]

7. The Ukraine Competitiveness Report 2008. Towards Sustained Growth and Prosperity / [editors Margareta Drzeniek Hanouz, Thierry Geiger]. – Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2008. – 270

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА І ГУАМ

Примітка: для Волинської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Рівненської областей індекс гола бальної конкурентоспроможності у 2008 році не визначався, для Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Тернопільської, Чернігівської, Чернівецької та м.Севастополь індекси конкурентоспроможності не визначалися в 2008-2009 роках.

Основними показниками, згідно з якими фахівці Світового економічного форуму оцінюють конкурентоспроможність регіонів і держав є наступні (рис. 5):

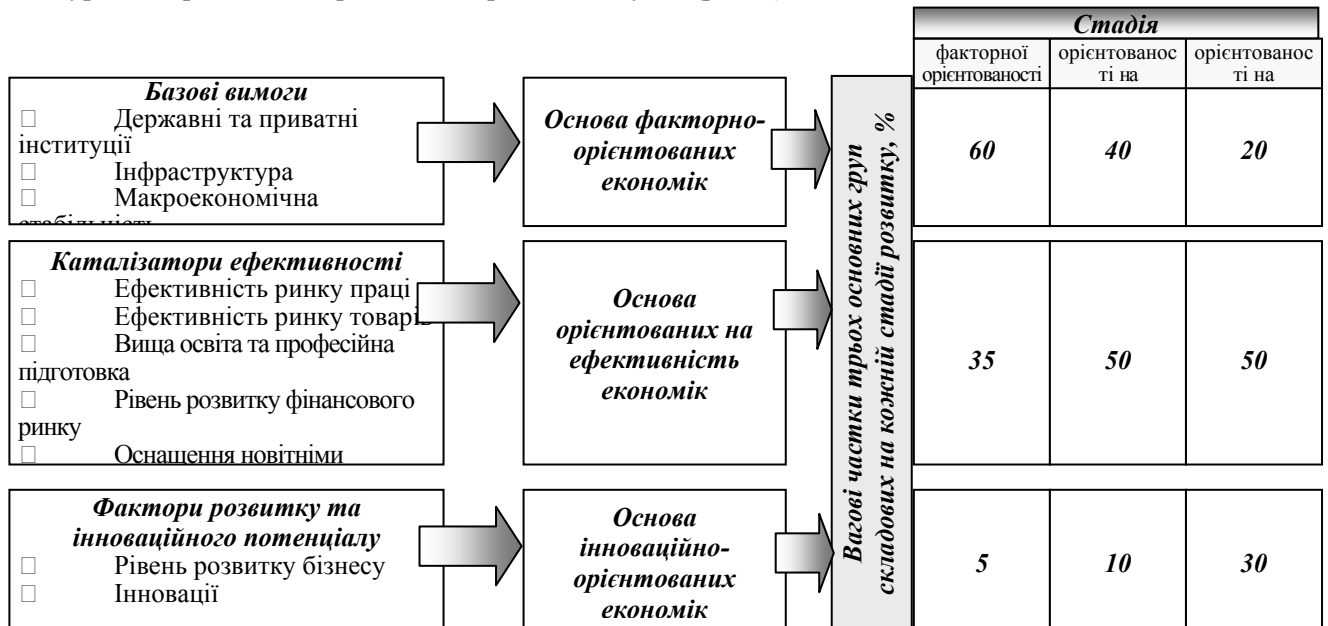

Рис. 5. Складові індексу глобальної конкурентоспроможності. Складено за: [9]

Для формування належного рівня конкурентоспроможності країни та регіони з різною орієнтацією розвитку, вагомість чинників, що забезпечують глобальну конкурентну позицію, є різною, на що вказує різна вагомість окремих показників при оцінці рівня конкурентоспроможності регіонів і держав, які знаходяться на різних етапах розвитку. Кожна група показників характеризується додатково низкою індикаторів.

Україна сьогодні характеризується переходом від факторно-орієнтованої економіки до економіки, орієнтованої на ефективність, коли базові вимоги є критичними для забезпечення конкурентоспроможності і зростає важливість каталізаторів ефективності. Парадоксально, але за оцінками трьох груп вимог до конкурентоспроможності Україна у звіті за 2010-2011 років (де-факто дані за 2009 рік) має найнижчі показники саме за базовими вимогами (3.92 бали – 102 позиція рейтингу), натомість за оцінками каталізаторів ефективності (3.98 бали – 72 позиція) та факторами розвитку (3.30 бали – 88 позиція) – значно вищі рейтинги. З усіх індикаторів конкурентоспроможності України одними з найнижчих є розвиток інституцій – 134 позиція у рейтингу та макроекономічна стабільність – 132, що свідчить про гостру потребу проведення інституційних та структурних реформ у державі.

На даному етапі урядом України в межах програми економічних реформ розроблено низку заходів спрямованих на забезпечення базових вимог конкурентоспроможності. Серед них стратегічні інвестиційні проекти, реалізовані відповідно до основних державних пріоритетів, визначених Президентом України, які отримали назву «Національні проекти» [10]. Але багато вітчизняних

р. – ISBN–13: 978–92–95044–05–0

8. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. Назустріч економічному зростанню та процвітання / За сприяння Світового економічного форуму; Лейлі Аббасова, Ільдар Газізуллін, Дмитро Муратов, Роман Рубченко та ін. - Київ: Фонд «Ефективне Управління», 2010 – 162 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу – http://www.feg.org.ua/docs/Final_Ukr_2010.pdf.

9. The Ukraine Competitiveness Report 2008. Towards Sustained Growth and Prosperity / [editors Margareta Drzeniek Hanouz, Thierry Geiger]. – Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2008. – 270 р. – ISBN–13: 978–92–95044–05–0

10. Про національні проекти // Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/>

фахівців вважає, що ці проекти покликані розвивати великий бізнес, а не забезпечити базову основу структурних реформ держави [11]. Так само, аналізуючи діючі орієнтири розвитку держави, констатуємо, що необхідність чітко визначити стратегічні цілі розвитку у вітчизняній регіональній політиці сьогодні не є чітко окреслена, а часто зусилля керівництва різних рівнів спрямовані лише на задоволення інтересів окремих підприємницьких та політичних груп, що і стає однією із основних причин затяжної соціально-економічної, політичної, екологічної кризи українського соціуму. Тенденції соціально-економічного розвитку України засвідчують, що резерви факторної конкурентоспроможності (дешева робоча сила й традиційний експорт товарів із низькою доданою вартістю), вичерпали або вичерпають себе у середньостроковій перспективі. Вивчаючи причини низького рейтингу конкурентоспроможності, наголосимо, що, одним із найвагоміших чинників гальмування розвитку, особливо на регіональному рівні є використання цілей, які не здатні забезпечити прогрес територіальних громад та територій загалом або ж відсутність стратегічного бачення орієнтирів регіонального розвитку. На місцях органи місцевої влади, особи, відповідальні за забезпечення прогресу регіону не завжди обгрунтовано визначають пріоритетні напрями розвитку територій, необхідні чинники формування конкурентних переваг та копіюють підходи інших регіонів щодо залучення інвестицій, активізації наявного потенціалу, що переважно не дає очікуваних позитивних результатів.

Аналізуючи політику регіональної конкурентоспроможності постає питання щодо основної мети її забезпечення В Україні за період незалежності більшість стратегій та механізмів забезпечення конкурентоспроможності (від рівня держави до рівня територіальних громад) основною метою визначають нарощення валового національного, регіонального продукту та максимальні обсяги залучених інвестицій для розвитку регіону. Такий підхід зумовлює низку диспропорцій соціально-економічного розвитку та недовість більшості пропонованих інструментів та заходів. Про це свідчить порівняння рівня якості життя та обсягів ВРП на одну особу. (рис. 8).

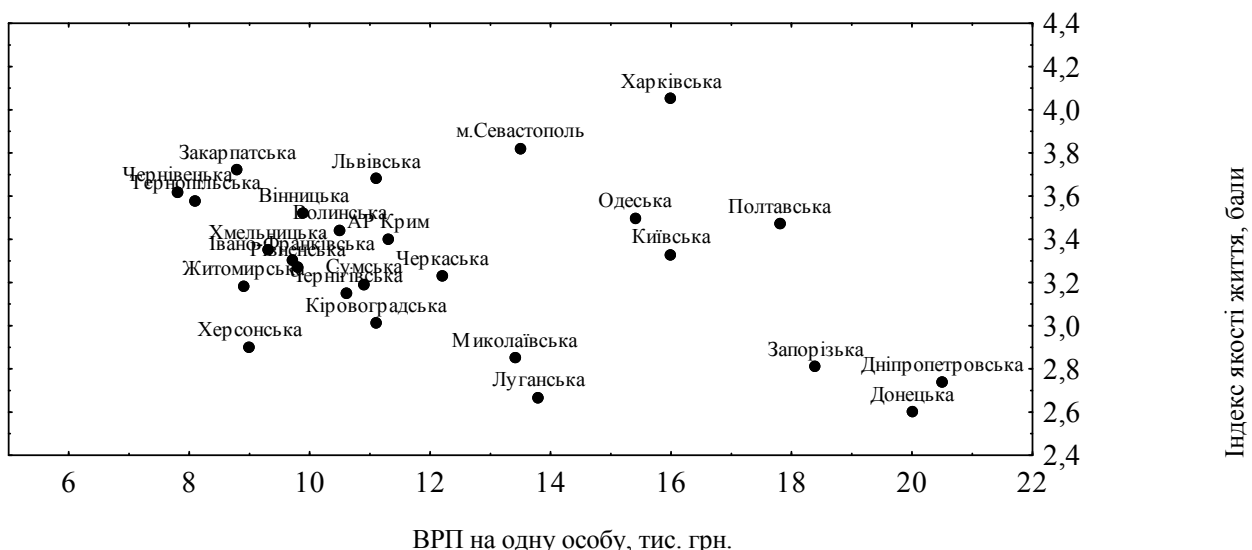

Рис. 8. Зв'язок між рівнем якості життя та обсягом ВРП на одну особу в регіонах України, станом на поч. 2009 р. Складено за даними: [12-13].

Області, які є лідерами економічного зростання за обсягами валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу (Запорізька, Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Миколаївська) характеризуються нижчим рівнем якості життя, що свідчить про диспропорції між декларованою політикою регіонального розвитку та її реалізацією.

Якщо проаналізувати досвід розвинених країн, ціллю пропонованих стратегій та механізмів забезпечення конкурентоспроможності є, найперше, зростання добробуту населення, а також формування резервів розвитку для майбутніх поколінь. Тому, незважаючи на згортання діяльності

11. Що приховують національні проекти?/ С.Полянський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politiko.ua/blogpost49120>

12. Звіт з людського розвитку в Україні за 2008 рік. Людський розвиток і європейський вибір України [передм. Френсіс О'Доннелл, Координатор системи ООН в Україні]. – К.: ПРООН Україна, 122 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.un.org.ua/files/national_hdr_ukr.pdf.

13. Валовий регіональний продукт на одну особу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

багатьох промислових підприємств на території ЄС, США, можемо спостерігати збереження високого рівня розвитку територій та добробуту населення. Натомість в Україні рівень життя населення та привабливість для проживання більшості регіонів з найвищим рівнем розвитку виробництва та кількістю інвестицій на душу населення часто демонструють найнижчий рівень життя населення, що засвідчує про певні диспропорції між ефективністю пропонованої політики забезпечення конкурентоспроможності та реальними результатами її реалізації.

Для досягнення задекларованих цілей необхідним є розробка концептуальної моделі, яка визначатиме основні мету та засоби досягнення регіональної конкурентоспроможності.

Обґрунтованими є моделі регіональної конкурентоспроможності, запропоновані І.Ланджел, І.Бреггом та ін., які були систематизовані і знайшли своє узагальнення у праці Б.Гардінера, Р.Мартіна та П.Тайлера «Конкурентоспроможність, продуктивність та економічне зростання у світлі Європейських регіонів». Вчені, узагальнивши попередні дослідження, запропонували модель «піраміди» конкурентоспроможності регіонів (рис.6).

Рис. 6. «Піраміда» конкурентоспроможності регіону [14, с.7]

Відповідно до цієї моделі основною метою конкурентоспроможності є підвищення рівня життя населення, а ключовим чинником її забезпечення є зростання продуктивності та рівня зайнятості населення. Регіональна культура окреслена як одна із базових основ конкурентоспроможності.

Аналізуючи теорії регіональної конкурентоспроможності вітчизняних вчених, констатуємо, що більшість з них орієнтовані на зростання валового регіонального продукту та рівня зайнятості. Зокрема такий підхід ілюструє модель регіональної конкурентоспроможності, запропонована фахівцями Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова (рис. 7).

Основою конкурентоспроможності регіону у цій моделі визначено капітал, людські ресурси та базову інфраструктуру. Ця модель також окреслює культуру як одну із основ розвитку. Зусилля щодо забезпечення конкурентоспроможності орієнтовані на зростання ВРП на душу населення. Хоча вважаємо, що основною цінністю на сучасному етапі є людина та її добробут, а також забезпечення можливості розвитку майбутніх поколінь.

Загалом конкурентоспроможність регіону можна окреслити як здатність в умовах вільної конкуренції виробляти товари і послуги, які відповідають потребам ринку, реалізація яких підвищує добробут регіону, країни та окремих її громадян. Однак часто забезпечити усі ці аспекти конкурентоспроможності вкрай складно. Зважаючи на те, що сьогодні регіон має забезпечувати належний рівень конкурентоспроможності не тільки в межах держави, але і на міжнародному рівні, необхідно визначити, у яких векторах ця конкурентоспроможність може забезпечуватися. В умовах глобалізованого ринку конкурентоспроможність регіону може забезпечуватися для:

14 Gardiner B. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions [Second Revised Version] / Ben Gardiner, Ron Martin, Peter Tyler. – Cambridge: University of Cambridge/ . – 2004 – 40 p. – ISBN нема.

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

населення - наскільки привабливим є регіон для проживання (забезпечує належний рівень життя, працевлаштування, можливості самореалізації, тощо). У цьому випадку зростає роль екологічної компоненти, культури, інфраструктури, дизайну середовища, риня оплати праці та ін. Не завжди розвинена промисловість забезпечує належний рівень конкурентоспроможності для людей, оскільки діяльність підприємств часто зумовлює екологічні забруднення, непривабливість архітектурного середовища, високу концентрацію населення, загострення соціальних проблем та ін.;

підприємництва та господарської системи регіону - характеризує можливості ефективної діяльності налагодження підприємницької діяльності, ефективну систему (територія забезпечує привабливі умови для розвитку підприємництва, а пропонувані продукти та підприємницька діяльність дозволяють нарощувати ВРП, збільшувати зайнятість, ефективно використовувати наявні ресурси, приваблювати інвестиції тощо);

держави, мегарегіонального об'єднання, міжнародному рівні - міжнародна конкурентоспроможність регіону (може об'єднувати два попередні вектори, а також передбачати, що певні регіони держав можуть бути стратегічними для забезпечення комплексної конкурентоспроможності країни або групи країн, навіть за відсутності у цих регіонах належних умов для проживання, розвиненого підприємництва. Наприклад – стратегічні військові об'єкти, запаси корисних копалин, природні парки, заповідні зони тощо). Конкурентоспроможність окремого регіону у цьому випадку розглядається на мегарегіональному чи міжнародному рівні.

Рис.7. Модель регіональної конкурентоспроможності. За: [15,с.33]

Якщо у багатьох провідних країн добробут населення регіонів та забезпечення можливостей розвитку наступних поколінь є основною цінністю, яка є стратегічних орієнтиром, то в Україні можемо констатувати, що ціннісні орієнтири переважно визначаються представниками окремих кланових груп і спрямовані на забезпечення добробуту та можливостей розвитку не усього населення держави, а лише окремих родин та підприємницьких груп.

Формуючи стратегію конкурентоспроможності регіону, більшість вітчизняних дослідників зосереджують свою увагу на потребі збільшення інвестицій, розвитку виробництва, туризму тощо, однак практично оминають необхідність створення цінностей, які забезпечували б цю конкурентоспроможність. Оскільки забезпечення конкурентоспроможності сьогодні є багатоаспектним процесом, необхідно чітко окреслити пріоритети для кожного окремого регіону. У зв'язку з цим потрібно, використовуючи аксіологічний підхід визначити ті цінності, які характеризуватимуть орієнтири розвитку і можуть забезпечити конкурентні переваги для окремих територій.

Про необхідність урахування теорії цінності у контексті формування конкурентоспроможності продукту, підприємства та регіону зазначають вітчизняні дослідники А. Мазаракі, В. Єременко,

15. Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми (Робочі матеріали до Круглого столу 28.05.2008р.). – К.: Український центр економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова, 2008 - 56 с. - С.16. - ISBN нема. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.uceps.org/additional/analytical_report_NSD99_ukr.pdf.

Я. Легкун., та зарубіжні А. Субетто, М. Бодріков, А. Палмер та ін. [1617-1819]. Р. Фатхутдинов визначає, що основу конкурентних переваг складає визначена унікальна цінність, якою володіє об'єкт, що надає йому переваги перед конкурентами [20]. Відповідно цінність за визначених умов може переходити у конкурентну перевагу (рис. 5).

Як зазначає один із ідеологів теорії конкурентоспроможності М.Портер при визначенні стратегій підприємств, стратегією не є: цілі, візія, реструктуризація, злиття та поглинання, альянси та партнерства, технології, інновації, аутсорсинг та навчання. Стратегія — це унікальна пропозиція цінності; ланцюжок створення цінності, який відрізняється від конкурентів; чіткі компроміси та визначення того, чим компанія не буде займатися; дії, які узгоджуються між собою і взаємно підсилюють ефект; постійність позиціонування [21].

Аналогічно можемо проектувати ці положення і на стратегічне бачення конкурентоспроможності регіону. Отже, стратегія конкурентоспроможності обов'язково повинна визначати:

- які цінності ставляться за мету при реалізації будь-яких управлінських дій, бізнес-активності та структурних трансформацій;
- унікальні ресурси та ланцюжки створення доданої вартості, які можуть забезпечити конкурентні переваги;
- компроміс щодо цінностей і цілей стратегій розвитку у системі «глобальні пріоритети – мегарегіональні об'єднання – держава – регіон – бізнес структури – населення»;
- визначення перспективних напрямів спеціалізації регіону, що залежно від цілей у більшості випадків забезпечуватиме постійне джерело добробуту для населення;
- координація реалізації стратегій конкурентоспроможності територій з іншими інституціями, які забезпечують конкурентоспроможність на державному, міждержавному, міжрегіональному, галузевому чи локальному рівнях, задля отримання синергетичного ефекту щодо реалізовуваних заходів.

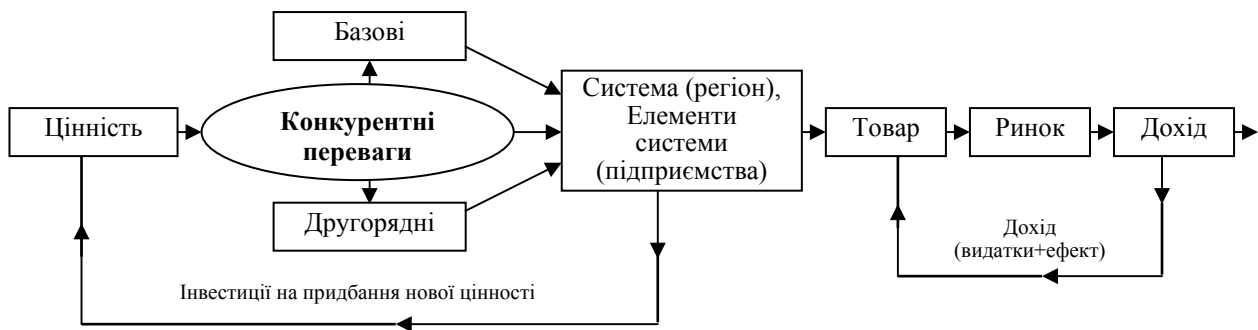

Рис. 5. Ланцюг отримання ефекту від цінності. Джерело [22]

16. Бодриков М. Классическая теория ценности: современное звучание нерешенных проблем / М. Бодриков // Вопросы экономики / Учредители: Некоммерческое партнерство «Редакция журнала "Вопросы экономики"»; Институт экономики РАН; гл. ред. Л. И. Абалкин. - 2009. - №7 - С.97-118. - ISSN 004287.

17. Субетто А.И. Введение в философию экономики и экономической науки. На базе какой философии формировать философию экономики и экономической науки? / Дискуссии // Академия тринитаризма <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001b/00160136.htm>

18. Ильин В.В., Мазараки А.А. Философия денег / В.В.Ильин, А.А. Мазараки - К.: КНТЕУ, 2004. - 719с. - ISBN: 966-629-126-6.

19. Єременко В. Вартість і цінність в економічній теорії в їх суперечливій єдності / В. Єременко // Збірник наукових праць. Вип. 52 [Текст] / ред. В. Є. Новицький. - К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2007. - 207 с.

20. Фатхутдинов Р.А. Стратегическая конкурентоспособность : учебн. / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2005. – 504 с.

21. Porter M. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance / Michael E. Porter - Publisher: Free Press, 2008. - 592 pages

22. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг / Р.А. Фатхутдинов. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с.

При формуванні моделі конкурентоспроможності регіону, визначаючи основну мету, а також необхідно конкретизувати як цінності, які є пріоритетними при розвитку території (чого хочемо досягнути, що є першочерговим і найціннішим з огляду на мету), а також ті, які можуть формувати конкурентні переваги (цінності, які можемо використати для досягнення мети), і лише тоді визначати механізми та засоби їх досягнення.

Стратегія конкурентоспроможності та засоби її реалізації визначаються існуючою системою ціннісних орієнтирів територіальних громад, які формуються у сфері культури. Саме тому, вивчення перспектив щодо конкурентної позиції регіону сьогодні повинне розпочинатися дослідженнями культурних компонентів регіону. Про те, що саме у сфері культури сьогодні формуються значні конкурентні переваги на глобальному рівні свідчать дослідження багатьох провідних науковців.

М.Портер вказує, що «конвергенція економічних ідей та тиск глобального ринку зменшили кількість культурних змінних, які впливають на економічних шлях, обраний суспільством... Ті унікальні аспекти суспільства, що спричиняють появу незвичних потреб, вмінь, цінностей і режимів роботи стануть характерними аспектами економічної культури. Ці продуктивні аспекти культури ... стануть визначальними джерелами конкурентної переваги, яку буде складно імітувати. В результаті, мірою того, як нація все більше вироблятиме ті товари і послуги, в яких має унікальну перевагу завдяки культурі, з'являться нові зразки міжнародної спеціалізації» [23].

Значна кількість дослідників у всьому світі наголошують на тому, що економічний, соціальний, політичний, освітній та суспільний прогрес, а також ефективне забезпечення конкурентоспроможності загалом неможливі без належної культурної основи. Все частіше провідні вчені в різних сферах досліджень (політика, освіта, економіка, екологія тощо) стверджують: «Культура має значення!», "Культура вирішує все!". Підтвердження тому дослідження Л. Гаррісона і проект, яким він керував «Культурні цінності і людський прогрес» [24], С. Ліпсета [25], М. Кастельса [26], С. Гантінгтона [27] та інші, що визначають важливу роль культурних чинників, які обов'язково повинні враховуватися при розробці моделі соціально-економічного розвитку держави і окремих територій. С. Ліндсі та М. Фербенкс зазначають, що вивчення впливу культури на формування ментальних моделей, які каталізують або інгібують процес створення багатства є надзвичайно важливим задля забезпечення людського прогресу. Адже культурний капітал – це не тільки очевидні вияви культури, такі як музика, мова та ритуальні традиції, але і настанови і цінності, які пов'язані з інноваціями та стимулюванням розвитку [28, с.126].

Р. Інглхарт вказує, що «синдром цінностей довіри, толерантності, добробуту та участі у прийнятті рішень, виявлений параметром виживання / самовираження є особливо важливим. Демократія не Багато дослідників ХХІ ст. дійшли до висновку, що низька ефективність реалізації стратегій розвитку, незадовільний рівень стимулювання демократичних процесів є також результатом сформованих певних культурних характеристик суспільства. Про тісний взаємозв'язок культури та рівня економічного розвитку на рівні окремих територій свідчать дослідження тенденцій розвитку окремих регіонів поліетнічних держав, зокрема США, Росії, Канади такими вченими як С.Шварц, С.Шейн, Н.Лебедева, А.Татарко та ін. [2930-31.32].

23. Портер М. Настанови, цінності, вірування і мікроекономіка добробуту / М. Портер // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2008. – № 53. – С.34-47.

24. Harrison L. Culture Matters : How Values Shape Human Progress (Paperback)/ Lawrence E. Harrison, Samuel P. Huntington . Publisher: Basic Books, 2001. 384 p. – ISBN-10: 0465031765

25. Lipset S. Culture and social character / ed. by S. Lipset, L. Lowenthal . - Illinois: Freepress, 1961. – 318 p.

26. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс. – М.: Издательство: ГУ ВШЭ, 2001. – 608 с. – ISBN5-7598-0069-8

27. Гантінгтон С. П. Культуру слід враховувати/ Семюел П. Гантінгтон // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2008. – № 53. – С.8-13.4

28. Fairbanks M. Plowing the Sea - Nurturing the Hidden Sources of Advantage in Developing Nations / Michael Fairbanks, Stace Lindsay Foreword by Michael E. Porter. - Harvard : Harvard Business School Press, 1997 - 289 p.

29. Лебедева Н.М. Ценности культуры, экономические установки и отношение к инновациям в России // Психология: журнал Высшей школы экономики. – 2008. – №2. – С. 68-88.

30. Schwartz S.H. Mapping and interpreting cultural differences around the world / Vinken H., Soeters J., Ester P. (eds.) //Comparing Cultures: Dimensions of Culture in a Comparative Perspective, Brill. – 2004. –

цінностей і вірувань звичайних громадян» [33, с.343], які формуються під впливом суспільної культури як одного з основних факторів, що впливають на можливість розвитку. У 1997 р. Р. Інглехарт і К. Вельцель склали глобальну культурну мапу, якою визначена чітка залежність між низкою культурних чинників і рівнем добробуту, а також показано тісний взаємозв'язок міжособистісної довіри за культурною традицією, рівнем економічного розвитку та довіри за релігійною традицією [34]. Ю. Латов, О.Семухіна та інші підтвердили тісну залежність між культурними детермінантами і рівнем тіньової економіки та корупції, що істотно позначається на соціально-економічних показниках розвитку [35-36]. Дослідження Д. Трайзмана, Р.Мертон, підтвердили взаємозв'язок між корупцією і соціальним різноманіттям, етнолінгвістичним поділом та пропорцією різних релігійних традицій серед населення країни [37-38].

Культурне середовище і, особливо, культурологічна освіта, відіграють набагато важливішу роль, ніж лише просвітницьку. Воно сприяє розвитку культурного і творчого потенціалу суспільства, про що зазначено у Звіті Комісії Ради Європи з питань культури, науки та освіти 2009 р.: «художня освіта є запорукою розвитку не лише культури націй, а й толерантності, творчих здібностей, особистого розвитку і здатності до інноваційної діяльності» [39].

Вітчизняні дослідники також зазначають значення культури для суспільного розвитку. Важливість культурної компоненти як одного з істотних джерел формування національного багатства вказують О. Грищенко, В. Солодовник та інші [40]. Вперше системно важливість культурної компоненти для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку України окреслила ціла низка вітчизняних науковців у національній доповіді «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави» у 2009 році [41].

Визначаючи вплив на прогрес суспільства, Н.Мікула та інші вказують, що сьогодні сфера культура: є одним з головних чинником розвитку інституцій різного рівня; формує середовище розвитку особистості; сприяє створенню національного багатства; визначає потенційну можливість інноваційної діяльності; забезпечує розвиток ринку культурного продукту і його споживання; сприяє

Р. 43-73.

31. Лебедева Н.М. Ценности культуры, экономические установки и отношение к инновациям в России // Психология: журнал Высшей школы экономики. – 2008. – №2. – С. 68-88

32. Shane S. Cultural differences in Innovation Strategies / Shane S., Venkatarman S., Mac*Millan I.// Journal of Management. – 1995. – 21. – P. 931-952.

33. Inglehart R. Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence / Ronald Inglehart, Christian Welzel. – New York: Cambridge University Press. 2007. – 453 стор.– ISBN 0-521-609712.

34. Inglehart-Welzel Cultural Map of the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.worldvaluessurvey.org/>.

35. Латов Ю.В. Повседневная теневая экономика и национальная экономическая ментальность в современной России. Взаимосвязь индексов Г. Хофстеда и индикаторов теневой экономической деятельности / Латов Ю., Латова Н., Николаева С. – Директмедиа Паблицинг, 2005. – 140с. – ISBN 5-94865-067-7

36. Semukhina. O. Russian cultural factors related to perceived criminal procedure fairness: the juxtaposition of policy and practice/ Olga B. Semukhina. – Orlando, Florida: Fall Term, 2007. – 273 p.

37. Merton R. Social Theory and Social Structure / Robert K. Merton. – New York: Free Press, 1968. – 248 p.

38. Treisman D. The causes of corruption: a cross-national study / Daniel Treisman // Journal of Public Economics. – 2000. - № 76. – pp. 399–457.

39. Cultural education: the promotion of cultural knowledge, creativity and intercultural understanding through education / Report of Committee on Culture, Science and Education; Rapporteur: C.MUTTONEN, Austria, Socialist Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc09/EDOC11989.pdf>.

40. Особливості соціокультурного розвитку сучасного суспільства й оновлення ролі культури в ньому / О.А. Грищенко (редактор-упорядник), В.В.Солодовник, М. Рябчук, І.С. Булкіна, Н.К. Гончаренко, О.В. Ірванець, І.А. Кулінкович [Електронний ресурс]. – Режим доступу – http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2009-10-1.php

41. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг.ред. В.М.Гесця, А.І. Даниленка, М.Г.Жулинського, Е.М.Лібанової, О.С.Онищенко / авт.кол.О.І.Амоша, С.І.Андрос, Ю.М. Бажал та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

ідентифікації як окремих особистостей, так і території, держав та міждержавних об'єднань, таким чином забезпечуючи систему формування незаперечних конкурентних переваг регіону [42].

Сьогодні відбувається зміна парадигми основи та орієнтирів суспільного прогресу, що вимагає переосмислення інституційного забезпечення регіональної конкурентоспроможності якраз через призму конкурентоспроможності регіонів та територій, урахування європейського та світового досвіду. Підтвердженням того, що культура і творчий потенціал території є одним із важливих чинників забезпечення регіональної конкурентоспроможності є трансформація підходів до планування та забезпечення розвитку територій провідних країн (табл. 2).

Таблиця 2

Трансформація підходів до планування територіального розвитку

Період	XIX століття	XX століття	XXI століття
Планування розвитку	На рівні імперій, окремих держав	На рівні окремих держав	На рівні міст та регіонів
Основні орієнтири економічного розвитку	Сільське господарство та видобувна промисловість	Розвиток мануфактури та індустріального виробництва	Творча економіка – культура та технології
Співвідношення сільського/ міського населення	80/20	40/60	20 /80

Джерело: [43]

Одним із перших офіційних документів який відзначив вплив культури на можливість забезпечення сталого розвитку став підсумковий документ Міжнародної конференції ЮНЕСКО “Нові стратегії для культури у контексті забезпечення сталого розвитку” [44, с. 8]. А. Андерсон ввів поняття «С-регіонів», в яких виділив чотири детермінанти, що лежать в основі парадигми сучасного динамічного регіонального розвитку в умовах глобальної конкуренції. Це так звані «С-фактори»: компетенція (competence), культура (culture), комунікації (communication) і творчість (creativity). Він спрогнозував зниження ролі постіндустріальних регіонів та появу нових С-регіонів навколо центрів вищої освіти, культури, які за умови формування потужних корпорацій стануть центрами виробництва інноваційно-інформаційних продуктів [45]. Масштабне промислове виробництво та агропромисловий комплекс перестають бути основою соціально-економічного зростання для багатьох регіонів. Інтенсивно зростає частка галузей так званої „міської економіки”, а провідні країни переорієнтовують вектори розвитку на розвиток культури і творчості як основи соціально-економічного прогресу.

Також необхідно враховувати, що на сучасному етапі найбільшою цінністю та «інструментом» забезпечення прогресу є творча людина як джерело нових ідей та інновацій. Відповідно творчі ресурси є одним із найважливіших чинників конкурентоспроможності територій, а сфера культури відіграє важливу роль у формуванні творчих особистостей. Вагому роль культури у розвитку творчості для стимулювання інноваційного процесу підтверджує низка комплексних досліджень. Це, зокрема, Дослідження проведене Європейською мережею КЕА (Європейського комітету підтримки творчих та знаннево-орієнтованих компаній та інституцій) для Європейської комісії «Вплив культури на творчість» [46].

42. Мікула Н.А. Культурні ресурси як джерело унікальних конкурентних переваг регіону / Н.А. Мікула, О.І. Дацко // Зб. наук. праць ПВНЗ „Буковинський університет”. – 2010. – № 6. – С. 111-119. – (Серія „Економічні науки”).

43. Baeker G. Creative City / Greg Baeker, Glen Murray. // Planning Framework. A Supporting Document to the Agenda for Prosperity: Prospectus for a Great City, 2008. – 47 p. [Електронний ресурс].– Режим доступу – <http://www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf>

44. Towards new strategies for culture in sustainable development // Culture counts. A Conference to Address the Financing, Resources and Economics of Culture in Sustainable Development/ Florence, Italy, 4-7 October. – UNESCO, 1999 – 15 p. <http://www.unesco.org/tools/fileretrieve/8ad7a99a.pdf>

45. Andersson E. Creativity and regional development / Eke Andersson // Regional Science. – 2005. - Volume 56.- Issue 1. – P. 5 – 20. – ISSN 1435-5597.

46. The impact of culture on creativity. A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture), June 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Для розвинених країн основною цінністю сьогодні є людина та її добробут, тому метою забезпечення конкурентоспроможності територій, де проживають люди, повинна стати якість життя населення та можливості розвитку майбутніх поколінь. Для досягнення цієї мети повинні використовуватися механізми та засоби, які не суперечать основним культурним критеріям населення території і ураховують його інтереси.

Таким чином, визначивши людину як основну цінність держави, регіону, суспільства, зорієнтувавши розвиток на забезпечення її добробуту та можливостей розвитку, для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності регіону доцільно використати ті унікальні цінності якими володіє регіон, і примноження та ефективне використання яких забезпечуватиме базис розвитку наступних поколінь:

Зважаючи на заострення глокалізаційних тенденцій, необхідно визначити оптимальні напрямки забезпечення конкурентоспроможності регіону, відповідно сучасні умови потребують зміни бачення її формування. За інтенсифікації технологічних змін, регіони повинні зосереджуватися на акумулювання та створенні конкурентних переваг на різних рівнях (рис.8):

Рис. 8. Концептуальна схема формування конкурентних переваг територій на мікро-, мезо- та макрорівнях. Складено автором

Необхідно враховувати, що на усіх рівнях створення конкурентних переваг, їх основу формує, найперше, продукт, який може задовольнити визначені потреби певної цільової аудиторії. Тобто складати визначену цінність для споживача. Пропонований продукт має бути унікальним або складнокопійованим, що може забезпечуватися шляхом використання ексклюзивних:

- ресурсів та матеріалів (наприклад, природні ресурси – мінеральні води, корисні копалини, рідкісні породи деревини для деревообробної промисловості; льон, конопля, кропива, вовна рідкісних порід тварин як сировина для продукування текстильних виробів тощо);
- технологій (захист інтелектуальної власності, патентування унікальних технологій виробництва, орієнтація на екологобезпечні технології, підвищення ергономічності продукції тощо);
- людських ресурсів (талант, унікальні знання, вміння осіб, які беруть участь у розробці, виготовленні та просуванні продукту);
- дизайну (виробництво, орієнтоване на визначені смаки споживача). Часто продукування товарів великими партіями не забезпечує захисту від наслідування виробниками інших країн. Тому необхідною є орієнтація на малосерійне та індивідуальне виробництво, постійний розвиток дизайну

виробів;

- цінової політики (оскільки багато вітчизняних найчастіше товарів і послуг є неконкурентоспроможними порівняно з імпортними аналогами саме за ціною, необхідним є вибір обґрунтованої індивідуальної цінової політики кожним підприємством для кожного окремого продукту);
- механізмів промоцій і збуту (розробка і впровадження агресивної промоційної політики щодо просування виробів, формування ексклюзивних брендів, для популяризації яких доцільно запроваджувати систему маркування продукції, що підтверджує виробництво виробів саме у даному регіоні тощо);
- комплексності пропонованого продукту, коли споживачу пропонуються не лише вироби, але і супутні товари і послуги, які складно імітувати, що доцільно ураховувати при формуванні концепцій розвитку сфери обслуговування, туристичної галузі, народних художніх промислів.

Унікальні ресурси, продукти, а також особистості, які володіють талантом, навиками та є суспільно активними, потенційно є цінностями, капіталізація яких може забезпечити підвищення рівня регіональної конкурентоспроможності. В умовах глокалізації саме культурне середовище формує системи цінностей, які визначають яким, чином населення бачитиме використання цих конкурентних переваг, і які конкурентні системи збуту, промоції, цінової політики пропонуватимуть для приваблення капіталів, розширення ринків збуту, а також покращення якості життя.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сьогодні при формуванні стратегічного бачення конкурентної позиції регіону в умовах глокалізації, необхідно використовувати ціннісний підхід, який сприятиме ефективному використанню ресурсного потенціалу, а також забезпечуватиме чіткі орієнтири розвитку території.

ИССЛЕДОВАНИЕ М&А-ПРОЦЕССОВ В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ ГЛОБАЛЬНЫХ ТНК НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Денисова Е.Ю., аспирант кафедры международной экономики, Донецкий национальный университет

Актуальность темы исследования. В условиях непродолжительного перерыва в 2009 году, вызванного финансово-экономическим кризисом, и умеренного восстановления в 2010 году, процесс глобализации 60 ведущих экономик мира будет продолжаться вплоть до 2014 года на фоне дальнейшего экономического оживления, развития инновационных технологий и возрастающей роли развивающихся стран. Вместе с тем, темпы посткризисного восстановления в различных регионах мира, а также последующие ответные меры в виде принятия новых и ужесточения действующих законодательно-нормативных актов, существенно сдерживают глобализацию. Однако данные препятствия носят временный характер и в долгосрочной перспективе будет преобладать тенденция к дальнейшей интеграции мировой экономики.

Это отображается, когда ТНК внедряют новые финансовые, инновационные, инвестиционные технологии, а так же переносят часть своей деятельности за пределы своих национальных экономик, т.о. происходит движение товаров и услуг, квалифицированной рабочей силы, капиталов и новых технологий.

Цель исследования состоит в том, чтобы на основе активизация деятельности крупнейших зарубежных ТНК, предложить способы их применения в национальной экономике для аналогичных украинских структур. *Предметом* является система финансово-экономических отношений ТНК, которая формируется в процессе реализации ими финансовых стратегий на мировом и национальном уровне. *Объектом* являются зарубежные и украинские ТНК.

Степень изученности проблемы исследования. Проблемы функционирования ТНК достаточно подробно изучены зарубежными и отечественными учеными, чьи идеи и выводы были учтены в работе по изучению данной проблематики. Среди зарубежных авторов следует выделить труды Александра Г., Бейли Дж., Брейли Р., Ваховича Дж., Гапенски Г., Крушвица Л., Клика Р., Лиса Ф., Майерса С., Мауэра Л., Миллера М., Найра Р., Пайка Р., Росса С., Фамы Ю., Энга М., и др. Среди отечественных авторов следует выделить труды Архипова А., Астаповича А., Булатова А., Брагина Е., Давтяна Г., Ковалевой А., Леонтьева В., Макогона Ю., Наговицина А., Ореховой Т., Эскиндарова М., и других.

Основная часть. Продажа или покупка бизнеса очень время и ресурсозатратная операция, со множеством неизвестных, осознание и анализ которых необходимо проводить в процессе реализации, при этом упущение даже одного из аспектов сделки может серьезно повлиять на ее доходность, привести к убыткам или недополученной прибыли. Именно поэтому при реализации сделок М&А (Mergers & Acquisitions) широкой практикой является привлечение профессионалов – инвестиционных консультантов, которые скрупулезно проходят вместе с сотрудниками бизнеса все этапы сделок М&А, чем максимально нивелируют риски М&А.